

Problémy spracovania elektronických dokumentov

Elektronický zdroj definujú pravidlá AACR2 ako dokument zakódovaný pre prácu s počítačom.

Z hľadiska charakteru informácií sa elektronické zdroje rozdeľujú na tie, ktoré obsahujú dáta alebo programy, poprípade kombináciu oboch.

Z hľadiska prístupnosti rozlišujeme elektronické zdroje s diaľkovým prístupom, alebo priamym prístupom. Typickým príkladom diaľkového prístupu sú dokumenty prístupné online na sieti Internet. Pri priamom prístupe sa elektronické zdroje používajú prostredníctvom fyzických nosičov, ktoré sa vkladajú do zariadenia počítača.

Tieto informácie na úvod, by mali slúžiť na to, aby sme si uvedomili o akých dokumentoch sa budeme baviť.

Pri katalogizácii elektronických zdrojov si je treba na prvom mieste uvedomiť, čo vlastne popisujeme:

1. **z pohľadu nosiča** – či sa jedná o CD-ROM, DVD-ROM, DVD-video ...
Táto informácia by mala byť uvedená na disku, alebo v inom sprievodnom texte.
Ak tomu tak nie je, treba disk vložiť do mechaniky počítača a preveriť jeho obsah.
V niektorých prípadoch je určujúca len kapacita disku (CD-ROM 650 alebo 700 MB; DVD 4,7 GB a viac)
2. **z pohľadu obsahu** – musíme zistiť aká obsahová zložka je na disku dominantná (text, zvuk, video ...) a podľa toho zvoliť šablónu – v návestí sa v závislosti na druhu šablóny mení na pozícii LDR/06 kód (napr. pri kartografických dokumentoch to bude „e“, pri nehudobných zvukových dokumentoch „i“, pri videách „j“....).
V prípade, že sa jedná o tzv. čistý elektronický zdroj (programy, hry, software ...), alebo že nevieme určiť dominantný obsah budeme popisnú jednotku považovať za počítačový súbor/elektronický zdroj t.j. na pozícii 06 v návestí bude „m“.
3. **z pohľadu bibliografickej úrovne** – či sa jedná o monografiu (LDR/07 „m“) alebo o seriál (LDR/07 „s“)

Pretože pri popise elektronických zdrojov nie je určujúci ich nosič, ale **obsah**, je potrebné vždy správne určiť dominantnú obsahovú zložku. Z uvedeného vyplýva, že katalogizátor elektronických zdrojov, by mal byť schopný popísať v podstate všetky typy dokumentov, mal by vedieť prispôbiť šablóny pre ten ktorý elektronický dokument a teda mal by pracovať so všetkými príručkami pre jednotlivé typy dokumentov.

Jednoznačne teda treba zhrnúť, že ak má elektronický zdroj zároveň charakter jedného z tradičných dokumentov, je potrebné túto skutočnosť zohľadniť pri katalogizácii. To znamená, že pri katalogizácii je potrebné dodržiavať jednak všeobecné pravidlá platné pre všetky typy dokumentov a jednak pravidlá pre jednotlivé typy katalogizovaných dokumentov.

napr.

Textové monografické elektronické zdroje

Popisujú sa ako textové monografické dokumenty (často sa jedná o zborníky z konferencií, vysokoškolské skriptá a pod.). Katalogizátor musí ovládať pravidlá AACR2 (kapitola 1, 2 a 9 t.j. Všeobecné pravidlá popisu, Knihy, brožúry a jednotlivé tlače a Elektronické zdroje).

Vo všeobecnom označení druhu dokumentu bude údaj **elektronický zdroj**. Údaje fyzického popisu sa vyplnia podľa typu elektronického zdroja (napr. 1 elekt. optic. disk (CD-ROM) ...).

V poli LDR (Návestie) na pozícii 06 bude znak „a“ pre textový dokument, na pozícii 07 znak „m“ pre monografickú úroveň, v poli 008 na pozícii 29 znak „s“ označujúci elektronickú formu, t.j. že dokument je určený na spracovanie počítačom. Tento kód sa nepoužíva pre dokumenty, ktoré nevyžadujú použitie počítača (napr. hudobné a nehudobné kompaktné disky, videodisky)

LDR ——nam-a22——7a-4500

006 m—f—d——

007 co-cg-

008 080429s2010—xo-a-fs——slo

245 10 \$a Pružnosť \$h **elektronický zdroj** \$b ... \$c ...

300 \$a **1 elektronický optický disk (CD-ROM)** \$b obr. \$c 12 cm

500 \$a Názov z titulnej obrazovky

516 \$a Textový dokument (učebnica), súbory vo formátoch pdf, html, doc

538 \$a Technické požiadavky: pdf prehliadač, internetový prehliadač, textový editor

655 7 \$a učebnice vysokých škôl \$2SNKPH

655 7 \$a CD-ROM \$2SNKPH

Pretože kódované údaje v poli 008 odpovedajú špecifikáciám pre knihy, musí záznam obsahovať tiež pole 006, ktoré vyjadruje dodatočné charakteristiky elektronického zdroja (m – elektronický zdroj, f – špecializované určenie, d – dokument). **Pole 007 je u elektronických zdrojov povinné** (c - elektronický zdroj, o – optický disk, c – viac farieb, g - 12 cm)

Elektronické kartografické dokumenty

Popisujú sa ako kartografické dokumenty (kapitola 1, 3 a 9 v AACR2). Vo všeobecnom označení druhu dokumentu bude údaj **elektronický zdroj**. Údaje fyzického popisu sa vyplnia podľa typu elektronického zdroja (napr. 1 elek. optic. disk (CD-ROM) ...). V poli LDR (Návestie) na pozícii 06 bude znak „e“ pre kartografický dokument, na pozícii 07 znak „m“ pre monografickú úroveň, v poli 008 na pozícii 29 znak „s“ označujúci elektronickú formu. Ak je elektronický kartografický dokument vytvorený na základe už existujúcej predlohy, potom je treba túto informáciu zapísať do poznámky (v MARC 21 pole 534).

LDR ——nem-a22——a-4500

006 m—c—

007 co-cg-

008 110401s2010—xo—-as-0—slo
 0340 \$a a
 245 \$a Necpaly \$h **elektronický zdroj** \$b územný plán obce
 300 \$a **1 elektronický optický disk (CD-ROM)** \$b fareb. \$c 12 cm \$e 1 užívateľská príručka (70 s., 22 cm)
 255 \$a Mierky rôzne
 500 \$a Názov z titulnej obrazovky
 538 \$a Technické požiadavky: Windows 95 a vyšší
 655 7 \$a katastrálne mapy \$2SNKPH
 655 7 \$a CD-ROM \$2 SNKPH

Keby sme nezmenili šablónu na šablónu pre popis kartografických dokumentov, nebolo by možné v poli 008 (kódované údaje) vyplniť na špecifických pozíciách údaje pre kartografické dokumenty!

Elektronické hudobniny

Popisujú sa ako hudobniny (kapitola 1, 5 a 9 pravidiel AACR2). Vo všeobecnom označení druhu dokumentu bude údaj **elektronický zdroj**. Údaje fyzického popisu sa vyplnia podľa typu elektronického zdroja (napr. 1 elek. optic. disk (CD-ROM) ...). V poli LDR (Návestie) na pozícii 06 bude znak „c“ pre hudobninu, na pozícii 07 znak „m“ pre monografickú úroveň, v poli 008 na pozícii 29 znak „s“ označujúci elektronickú formu. Ak je elektronická hudobnina vytvorená na základe už existujúcej predlohy, potom je treba túto informáciu zapísať do poznámky (v MARC 21 pole 534). Čo sa týka kódovaných údajov v poli 008, platí to isté ako pri kartografických dokumentoch t.j. je potrebné správne nastaviť šablónu na šablónu pre popis tlačенých hudobnín.

LDR —**ncm**-a22—a-4500
 008 110401s2010—xo—-as-0—slo

Elektronické grafické dokumenty

Popisujú sa ako grafické dokumenty (kapitola 1, 8 a 9 pravidiel AACR2). Vo všeobecnom označení druhu dokumentu bude údaj **elektronický zdroj**. Údaje fyzického popisu sa vyplnia podľa typu elektronického zdroja (napr. 1 elektr. optic. disk (DVD-ROM) ...). V poli LDR (Návestie) na pozícii 06 bude znak „k“ pre grafický dokument, na pozícii 07 znak „m“ pre monografickú úroveň, v poli 008 na pozícii 29 znak „s“ označujúci elektronickú formu. Ak je elektronický grafický dokument vytvorený na základe už existujúcej predlohy, potom je treba túto informáciu zapísať do poznámky (v MARC 21 pole 534).

LDR —**nkm**-a22—a-4500
 008 110401s2010—xo—-as-0—slo

Elektronické zvukové dokumenty - nehudobné

Elektronické zvukové knihy. Popisujú sa ako zvukové záznamy nehudobné. (kapitola 1, 6 a 9 pravidiel AACR2). Vo všeobecnom označení druhu dokumentu bude údaj **elektronický zdroj**. Údaje fyzického popisu sa vyplnia podľa typu elektronického zdroja (napr. 1 elektr. optic. disk (CD-ROM) ...). V poli LDR (Návestie) na pozícii 06 bude znak „i“ pre nehudobný zvukový dokument, na pozícii 07 znak „m“ pre monografickú úroveň, v poli 008 na pozícii 29 znak „s“ označujúci elektronickú formu. Ak je elektronický zvukový dokument vytvorený na základe už existujúcej predlohy, potom je treba túto informáciu zapísať do poznámky (v MARC 21 pole 534).

LDR ——nim-a22——a-4500
008 110401s2010—xo——as-0—slo

Tu treba upozorniť na skutočnosť, že zvuková kniha nahratá na audio CD sa bude katalogizovať ako zvukový dokument (kapitola 1 a 6 pravidiel AACR2) a vo všeobecnom označení druhu dokumentu bude údaj **zvukový záznam**.

V poli 300 (údaje fyzického popisu) bude napr.: \$a1 zvuková platňa (údaj o dĺžke trvania) \$bdigital. \$c12 cm.

A celý popis vrátane hlavného zdroja popisu sa bude riadiť podľa pravidiel pre zvukové dokumenty kapitola 6 AACR2! (Údaje na platni a etikete sú hlavným zdrojom popisu. Údaje zo sprievodného textového materiálu alebo puzdra dávame do hranatých zátvoriek)

Šablóna pre popis bude rovnaká ako pre zvukové záznamy nehudobné, v návesti bude ——nim——, ale v poli 008 na pozícii 29 nebude znak „s“, označujúci elektronickú formu, bude tam # . Taktiež bude chýbať napr. pole 006.

Hlavným prameňom popisu pre elektronický zdroj je zdroj samotný – teda napr. titulná obrazovka/obrazovky, hlavné menu, domovské stránky, metadáta, ktoré sú súčasťou dokumentu, pri lokálne prístupných zdrojov sú to údaje nachádzajúce sa na fyzickom nosiči. Ak sa informácie z jednotlivých prameňov elektronického zdroja odlišujú, mal by katalogizátor zvoliť ten prameň popisu, ktorý obsahuje najúplnejšie informácie. V prípade, že sú niektoré údaje nedostupné zo samotného elektronického zdroja, je ich možné prebrať z iných prameňov t.j. takých prameňov, ktoré sa nachádzajú mimo popisovaný elektronický zdroj, a to v tomto poradí:

1. tlačaná alebo online dokumentácia, alebo iný sprievodný materiál
2. informácie tlačené na puzdre
3. ďalšie publikované popisy zdroja
4. iné pramene

Ak sú údaje v hlavnom zdroji dostupné, je treba z nich prebrať: údaje o názve a zodpovednosti, o vydaní, vydavateľské údaje a údaje o edícii . Ak sú tieto údaje prebraté z iného ako hlavného zdroja, je ich treba uvádzať v hranatých zátvorkách. Ostatné údaje je možné prebrať z akéhokoľvek iného zdroja.

Za titulnú obrazovku možno považovať to, čo sa objaví ako prvé po spustení elektronického zdroja.

Keďže sa jedná o špeciálny typ dokumentu, medzi povinný údaj patrí aj **všeobecné označenie typu dokumentu**. Pre elektronické zdroje je predpísané označenie „elektronický zdroj“

Všeobecné označenie typu dokumentu „**elektronický zdroj**“ sa uvádza v údají o názve (pole 245) v **podpoli h**. Nasleduje za hlavným názvom t.j. **podpole a** (hlavný názov), prípadne za **podpolom p** (názov časti) a **podpolom n** (číslo časti), ak sa vyskytujú.

t.j. 245 XX \$a Názov \$h **elektronický zdroj**

245 XX \$a Názov \$n Číslo časti \$p Názov časti \$h **elektronický zdroj** ...

a stojí pred ďalšími údajmi o názve t.j. **podpole b** (podnázov a doplnky k názvu), ďalšie názvy (ak popisná jednotka nemá spoločný názov) a/alebo údajmi o zodpovednosti **podpole c** (údaje o zodpovednosti)

t.j. 245 XX \$a Názov \$h **elektronický zdroj** \$b podnázov

245 XX \$a Názov \$h **elektronický zdroj** \$c autor

245 XX \$a Názov \$p Názov časti \$h **elektronický zdroj** \$c autor

245 XX \$a Názov \$h **elektronický zdroj** \$b podnázov \$c autor

245 XX \$a Názov \$n Číslo časti \$p Názov časti \$h **elektronický zdroj** \$c autor

Na získavanie údajov pre poznámky je možné využiť akýkoľvek prameň.

Pre elektronické zdroje je povinnou poznámkou **prameň hlavného názvu**. Zapisuje sa do poľa **500**. A zapisuje sa aj vtedy ak je názov čerpaný z hlavného prameňa popisu, teda zo samotného elektronického zdroja.

500 \$a Názov z titulnej obrazovky

500 \$a Názov z elektronického zdroja

Ďalej sa používajú špeciálne poznámkové polia 516 a 538

Pole 516 nás informuje o charakteristike súborov. Je možné uviesť typ súboru a jeho kódovanie

516 \$a Textový dokument (zborník), súbory vo formáte pdf, jpeg, html,

Pole 538 informuje o detailoch systému

538 \$a Technické požiadavky: internetový prehliadač

Ostatné poznámkové polia sa používajú podľa pravidiel pre jednotlivé oblasti popisu.

Napr. pri výskyte použitej literatúry, použijeme poznámkové pole 504.

504 \$ a Bibliogr. odkazy

Praktické skúsenosti pri katalogizovaní elektronických dokumentov poukazujú na to, že dokument je často nesprávne typologicky zaradený, pretože nie je zobrať do úvahy obsah dokumentu.

Aby bol elektronický dokument správne typologicky zaradený je nutné **poznať jeho obsah**. Bez poznania obsahu nie je možné správne daný dokument katalogizovať.